DE BONGARD

Tijdschrift

JAARGANG 26 NUMMER 4 Vierde kwartaal 2014

HEEMKUNDEVERENIGING SIMPELVELD-BOCHOLTZ

" DE BONGARD "

DE BONGARD

TIJDSCHRIFT VAN HEEMKUNDEVERENIGING
“DE BONGARD”
SIMPELVELD – BOCHOLTZ

JAARGANG 26 NUMMER 4 Vierde Kwartaal 2014

COLOFON

Eindredactie en vormgeving:

O.A. Reitz

Adres voor kopij en reacties:

Postbus 21009
6369 ZG Simpelveld

ISSN 1383 – 9896

E-Mail:
debongard@hotmail.com

SLUITINGSDATUM KOPIJ VOLGENDE PERIODIEK:
01 Maart 2015

INHOUDSOPGAVE

Thema	Auteur	Pag.
Inhoudsopgave	-	111
Voorwoord	R. Nieuwenhuizen	112
Huize Loreto en Simpelveld	M.H. Jaegers	113
Excursie naar Vaals en Lemiers	H. Backbier	133
Jaarprogramma 2015	W. Wierts	136
Algemene Jaarvergadering	W. Wierts	137
Film: Zuid-Limburg Bevrijd (1998)	W. Wierts	138
Jubilaris 25 jaar	W. Wierts	139
Cursus Paleografie	B. Havenith	140
De geschiedenis van de duif en de duivensport	A.& P. Franssen / M. van der Weerden	142
Taxatie op Locatie	L. Wolters	145
Put op Poeschkensheide	H. Hermans	146

De verantwoordelijkheid voor de inhoud van het artikel ligt bij de auteur(s).

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, via magnetische media of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

Dit tijdschrift verschijnt vier maal per jaar en is gratis voor leden van “De Bongard”. De kosten voor het **lidmaatschap van “De Bongard” bedragen € 14,= per jaar.**
Aanmelden voor een abonnement (lidmaatschap) kan op ons adres:
Secretariaat De Bongard, Postbus 21009, 6369 ZG Simpelveld of via onze website www.debongard.nl

Bankrek.: Rabobank nr. 115103406.

Voorwoord

Beste leden,

Alweer het laatste nummer van de Bongard van dit jaar. We kijken terug op een rijke jaargang 2014 met diverse activiteiten, excursies en publicaties.

Inmiddels hebben we onze halfjaarlijkse algemene ledenvergadering op 18 november alweer achter de rug. Belangrijkste nieuws: we zijn als vereniging financieel gezond, ons lid **Hub Grooten** is benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau, en er waren mooie woorden voor de jubilarissen **Jan Godschalk** en **Wiel Weijers**.

Na de pauze was er een zeer druk bezochte lezing over de geschiedenis van de duif en de duivensport door **Annie en Piet Franssen**. En de aanwezigen werden niet teleurgesteld, getuige de enthousiaste reacties en de vele vragen en opmerkingen uit de zaal.

Ook voor de lezing door **Donné Jaegers**, auteur van het door ons uitgegeven boek "**echo uit Huize Loreto**" over Huize Loreto was veel belangstelling. Donné en dochter brachten een onderhoudend verhaal, ondersteund door prachtig en soms uniek beeld- en geluidsmateriaal.

Het is al weer even terug – de zon scheen en het was lekker warm- maar ook editie 2014 van "taxatie op locatie" behoord vermeld te worden. Een kleine 90 voorwerpen werden voor publiek gekeurd en geduid door twee deskundigen die er duidelijk plezier in hadden.
Een door **Johan Schnackers** perfect georganiseerd evenement dat een regionaal publiek verdient! Helaas was dit het laatst jaar taxatie op deze locatie; **De Klimboom** moet helaas, helaas, het veld ruimen.

Eveneens helaas heeft schrijver dezes de excursie naar naar de kapel van Lemiers en de heiligenbeelden-collectie in Vaals moeten missen. Zij die erbij waren meldden dat het gezellig, interessant en bijzonder was. En ze schijnen ook lekker te hebben gegeten.

Wat staat er op het programma in 2015?

zo. 25 jan. *Dialectmis in Zumpelveld om 11.00 uur.*

di. 3 febr. *Lezing over stroop stoken om 20.00 uur door Leo Eussen.*

zat. 14 febr. *Dialectmis in Bocholtz 18.30 uur.*

di. 3 maart. *Algemene Jaarvergadering, 20.00 uur en na de pauze film over 2e W.O.*

di 17 maart. *Lezing over de mijnen.*

Meer informatie over deze activiteiten vindt u op onze website: www.debongard.nl
Namens het bestuur: Rob Nieuwenhuizen
Contact: DeBongard@hotmail.com

Huize Loreto en Simpelveld

Ontstaan van het klooster. Enkele wederwaardigheden over dorp en klooster in WO II.

Donné M.H. Jaegers[1]

HOE DIT KLOOSTER IN SIMPELVELD KWAM

De zusters van het arme Kind Jezus is van oorsprong een Duitse congregatie. Op 2 februari 1844 wordt die congregatie gesticht door Clara Fey, die in Aken woonde.
Het eerste moederhuis en generalaat lag in dateert uit 1848 en lag ook in Aken: het klooster aan de Jakobstrasze/hoek Klappergasse. De congregatie bouwden vanaf 1848 verder uit en had op een gegeven moment 26 grote vestigingen in het toenmalige Duitssprekende gebied. Daarvan lagen er 23 in Pruisen.

In 1862, werd Graf von Bismarck door koning Wilhelm I naar Berlijn gehaald en tot Minister-president van Pruisen benoemd. Hij loste omgaand het probleem op dat de koning met het parlement had over een hervorming van het leger.
Bismarck kon niet meer stuk bij de koning. Bismarck kreeg de vrije hand in alle zaken en waar hij dat nodig vond nam hij die. Zijn doel was: een nieuwe Duitse Bond, maar wel zonder Oostenrijk. Drie oorlogen verder[2] had Bismarck zijn doel bereikt. De laatste oorlog was de Frans-Duitse oorlog van 1870-1871.

Dat keizer Wilhelm I uitgerekend de Spiegelzaal van Versailles als decor gebruikte voor de feestelijke uitroeping van het Duitse Rijk, zou echter niet zonder gevolgen blijven. De pers liet al direct merken wat men van keizer Wilhelm en zijn Rijkskanselier vond.

Rijkskanselier Otto von Bismarck was protestant en liberaal. Katholieken en paus Pius IX waren zijn eeuwige tegenstanders. Dat leidde tot een stroom van antiklerikale wetgeving en de z.g. Kulturkampf was een feit. Deze strijd tussen Staat en kerk, de z.g. Kulturkampf, escaleerde door en met dat alles tussen 1871 en 1878. In het bijzonder waar het de betrekkingen betrof tussen kerk

[1] Dit is een verkorte bewerking van mijn lezing op 2 december 2014 te Simpelveld gehouden en georganiseerd door de Heemkundevereniging De Bongard Simpelveld-Bocholtz en aangevuld met diverse foto's.
[2] Duits-Deense oorlog; Duitse Oorlog en Frans-Duitse Oorlog.

en staat. Alle leden van orden of congregaties moesten de scholen verlaten, die ze opgericht hadden en waar ze werkten. In 1878 accepteerde Moeder Clara uiteindelijk haar verbanning en vertrok definitief uit het Moeder huis in Aken en betrok het nieuwe moederhuis van de congregatie vlak over de grens in….Simpelveld. Daar stierf ze in 1894 ook en werd in de kloostertuin van Huize Loreto begraven. Zonder Kulturkampf zou Huize Loreto vermoedelijk nooit in Simpelveld gebouwd zijn.

bildarchiv preussischer kulturbesitz

Gesetz-Sammlung
für die
Königlichen Preußischen Staaten.

№ 15.

Inhalt: Gesetz, betreffend die geistlichen Orden und ordensähnlichen Kongregationen der katholischen Kirche, S. 217. — Verordnung, betreffend die Errichtung einer technischen Deputation für das Veterinärwesen, S. 219.

(Nr. 8292.) Gesetz, betreffend die geistlichen Orden und ordensähnlichen Kongregationen der katholischen Kirche. Vom 31. Mai 1875.

Wir Wilhelm, von Gottes Gnaden König von Preußen rc. verordnen, mit Zustimmung beider Häuser des Landtages, für den Umfang der Monarchie, was folgt:

§. 1.

Alle Orden und ordensähnlichen Kongregationen der katholischen Kirche sind vorbehaltlich der Bestimmung des §. 2. von dem Gebiete der Preußischen Monarchie ausgeschlossen.

Die Errichtung von Niederlassungen derselben ist untersagt.

Die zur Zeit bestehenden Niederlassungen dürfen vom Tage der Verkündung dieses Gesetzes ab neue Mitglieder, unbeschadet der Vorschrift des §. 2., nicht aufnehmen und sind binnen sechs Monaten aufzulösen. Der Minister der geistlichen Angelegenheiten ist ermächtigt, diese Frist für Niederlassungen, welche sich mit dem Unterricht und der Erziehung der Jugend beschäftigen, um für deren Ersatz durch anderweite Anstalten und Einrichtungen Zeit zu lassen, bis auf vier Jahre zu verlängern. Zu gleichem Behufe kann derselbe auch nach Ablauf dieses Zeitraums einzelnen Mitgliedern von Orden und ordensähnlichen Kongregationen die Befugniß gewähren, Unterricht zu ertheilen.

§. 2.

Niederlassungen der Orden oder ordensähnlichen Kongregationen, welche sich ausschließlich der Krankenpflege widmen, bleiben fortbestehen; sie können jedoch jederzeit durch Königliche Verordnung aufgehoben werden; bis dahin sind die Minister des Innern und der geistlichen Angelegenheiten ermächtigt, ihnen die Aufnahme neuer Mitglieder zu gestatten.

Ausgegeben zu Berlin den 3. Juni 1875.

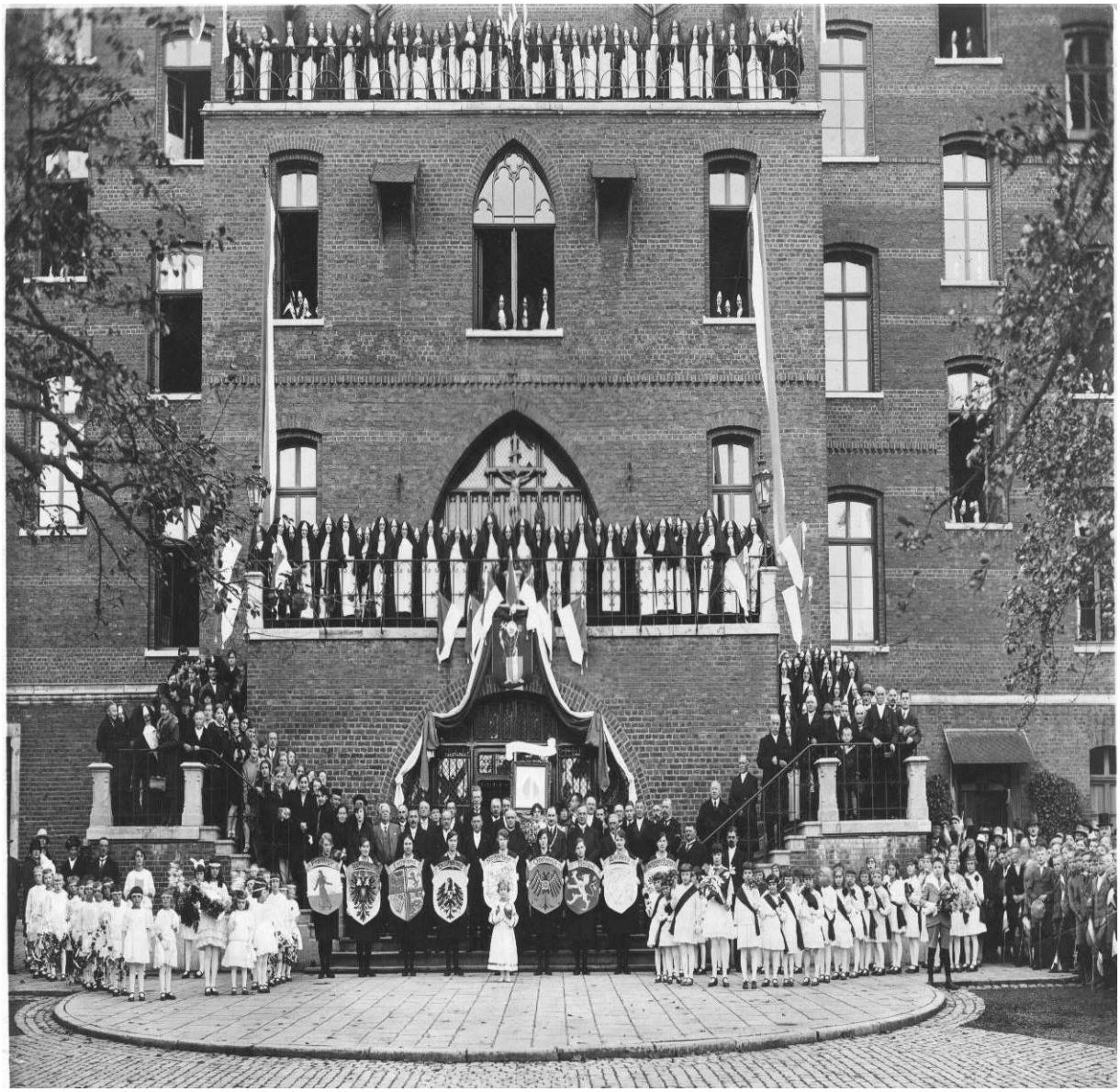

Het gouden feest van de congregatie wordt dus officieel in Simpelveld gevierd.
Op een foto uit 1928 staan deelnemers aan dat feest uit: België, Frankrijk, Letland, Engeland, Duitsland, Nederland, Oostenrijk, Luxemburg, Amerika. In al die landen had de congregatie intussen vestigingen.

Wie goed kijkt, ziet op de tweede rij van voren in het midden ook nog de toenmalige pastoor van Simpelveld, pastoor Grispen, staan en burgemeester Houbiers met ambtsketen.

Op 23 augustus 1934 werden de stoffelijke resten van de stichteres van de congregatie, Moeder Clara Fey, opgegraven en in de kloosterkerk herbegraven. Van die opgraving en bijzetting in een praalgraf in de kloosterkerk bestaan foto's.

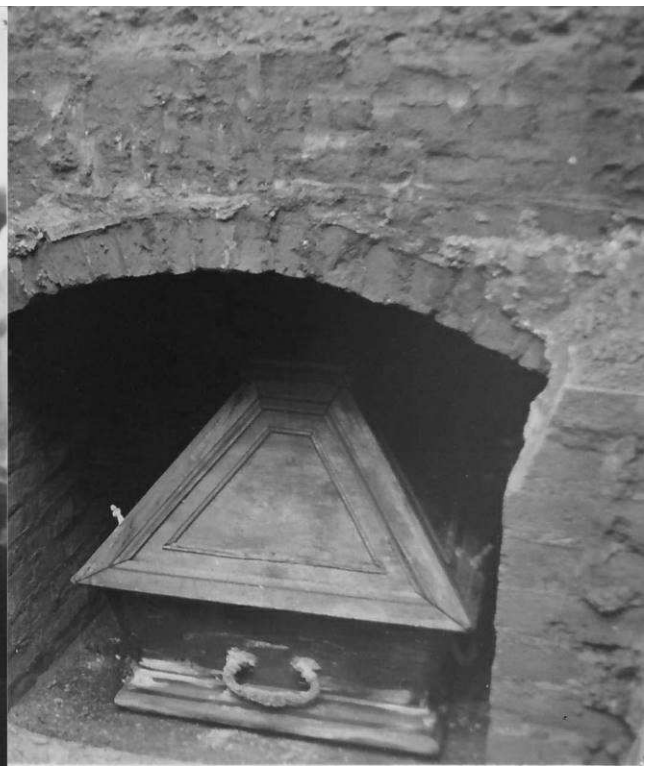

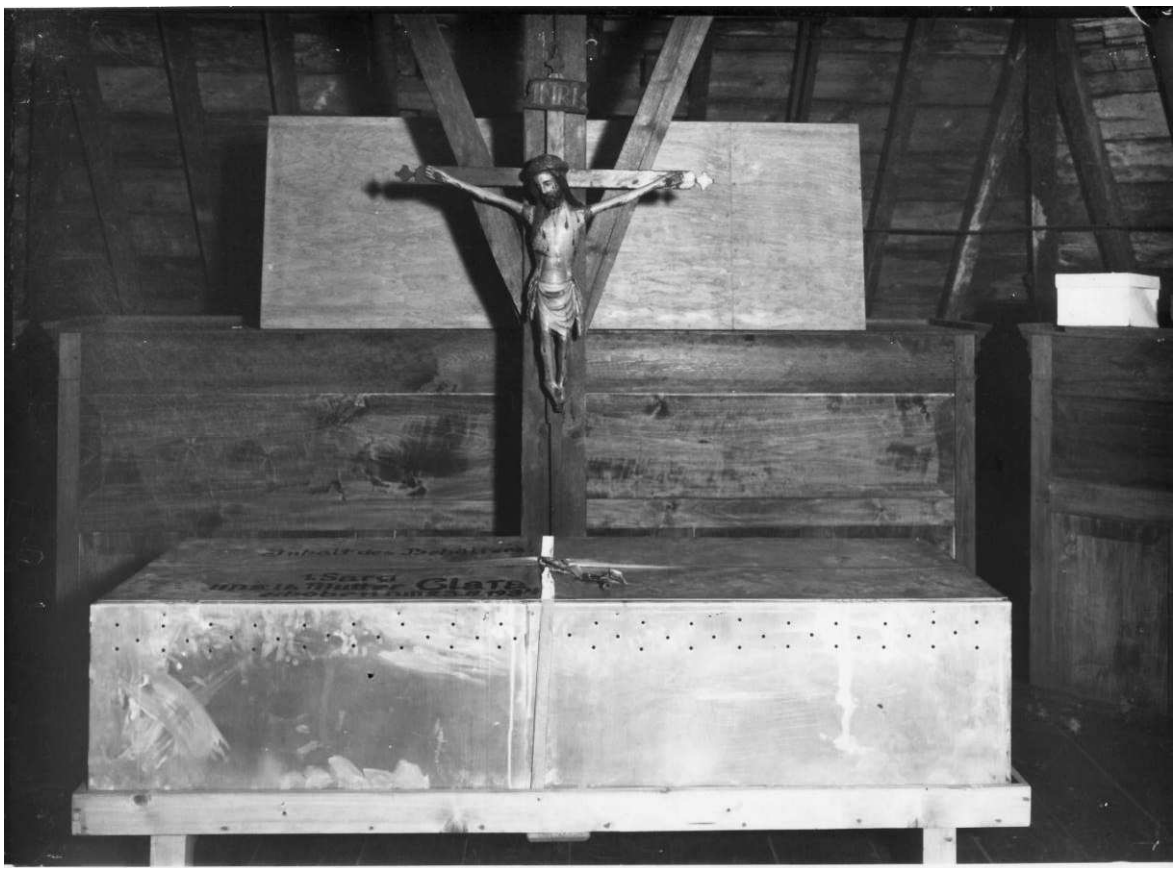

Deze kist is vermoedelijk van zink en heeft het volgende opschrift:

Inhalt des Behälters 1.Sarg uns. erw. Mutter Clara, erhoben am 28.8.1934

Met de terugkeer van de zusters uit Simpelveld naar Aken in 2012[3] kwam ook na ruim 100 jaar definitief een einde aan de activiteiten van het z.g. Stickereizimmer van Huize Loreto in Simpelveld. In vol bedrijf zag dat er zo uit:

Deze zusters hebben altijd in de anonimiteit hun prachtig borduurwerk gedaan. Van de meeste zusters op deze foto is hun naam wel bekend.

Dat biedt een mooie gelegenheid de namen van tenminste een aantal van deze kunstenaressen op de valreep aan de anonimiteit te onttrekken (van voren naar achteren):
De zusters Ephifania, Gerarda, Jozefina, Maria Coelestine, Alphonsa, Desideria, Bertilde, Hélène, Viterbo en Rosa.

Een paar bekende voorbeelden van het vele prachtige borduurwerk dat de handen van de zusters van het arme Kind Jezus in al die jaren gemaakt hebben, mogen niet ontbreken. Jammer dat dit periodiek de foto's van Armin Hamers niet in kleur kan afdrukken. Wie de lezing heeft bijgewoond, zal beamen dat deze kunstwerken pas helemaal tot hun recht komen in kleur.
De paramenten van de zusters hebben hun weg over de hele wereld gevonden, zelfs tot in het Vaticaan. Met het bisdom Roermond hebben de zusters altijd een nauwe band gehad. Ze hebben dan ook geregeld paramenten voor de bisschop geleverd bij bijzondere kerkelijke gebeurtenissen.

[3] De zusters zijn in 2012 teruggekeerd naar het klooster in Burtscheid-Aken. Op 1 september 2012 is de kist met stoffelijke resten van Moeder Clara uit het praalgraf gehaald en overgebracht naar Aken. In afwachting van de beslissing over een definitieve begraaf-plaats is de kist met haar stoffelijke resten bijgezet in de grafkelder in de catacombe in de Dom van Aken.

Maar ook een productie van deze zusters, waarvan maar weinig mensen nog weten dat het ook door de zusters is gemaakt. Wellicht zijn er nog wat oudere mensen uit Simpelveld bij wie dit werkstuk van de zusters wel nog herinneringen oproept en die het ook herkennen.
Dit prachtig borduurwerkstuk heeft namelijk alles te maken met de voormalige afdeling Simpelveld van een landelijke organisatie van werknemers in Simpelveld.

Dit stuk is overigens sinds kort zelfs samen met een aantal andere vergelijkbare stukken van allemaal Limburgse organisaties te bewonderen in het Continium te Kerkrade.

Onder de lezers van dit blad zullen nog mensen zijn, die vroeger lid waren van de KAB: Katholieke Arbeiders Beweging. Vanaf 1945 was dit de vlag van de afdeling Simpelveld.

Een van de oprichters van de KAB-Simpelveld was een medewerker van Huize Loreto: Meister Anton, de voorman van de tuinlieden.
De KAB-afdeling Simpelveld, heeft op 14 oktober 1945 met een mis in de kloosterkerk haar 40-jarig bestaan gevierd. En tijdens die mis werd deze nieuwe vlag gewijd, die de zuster zelf betitelt[4] als *ein Prachtstück unseres Stickzimmers.*
Aansluitend was er ontbijt in het klooster voor ongeveer 200 personen(!).

De kloosters van de congregatie van de zusters van het arme Kind Jezus waren zoals bij zoveel andere kloosters van mannelijke of vrouwelijke religieuzen destijds het geval was, redelijk selfsupporting. Men voorzag in het onderhoud met bijv. het geven van opleidingen, waarvoor scholen werden gebouwd, men verzorgde ook kleuteronderwijs (*bewaarschool*).

[4] In de Klosterkronik, niet in het Tagebuch dus.

Ook werd voor zowel interne- als externe leerlingen middelbaar onderwijs gegeven en meisjes opgeleid tot onderwijzer(es).Voor de interne leerlingen bouwde men internaten.
Sommige kloosters hadden net als Huize Loreto ook een eigen boerderij. Uit het dagboek van de onbekende zuster van Huize Loreto weten we, dat de zusters daar ook varkens hielden en koeien.

Een nog een heel andere activiteit was hosties bakken. In Huize Loreto deed men dat niet.
De volgende foto's zijn van de vestiging in Roermond.

Foto is van ongeveer 1930. De zusters bakken hosties voor de eredienst en gebruiken daarbij twee wafelijzers op gasverwarming voor hosties van verschil-lende grootte.

Vermoedelijk ± 1950, bak-kerij in Roer-mond van de zusters van het arme Kind Jezus. Electrisch ver warmd ijzer maakt één maat en daaruit stanst men de kleine hosties.

BIJZONDERE GEBEURTENISSEN TIJDENS WO II IN SIMPELVELD EN HET KLOOSTER

Echo uit Huize Loreto

In het boek ECHO uit HUIZE LORETO wordt het dagboek gepubliceerd van een onbekende zuster van dit klooster. Zij geeft daarin een schat aan informatie over de laatste 8 maanden van WO II. Ze schrijft over gebeurtenissen in Simpelveld, Bocholtz en vooral over wat in het klooster gebeurt in die periode.
Een paar van die bijzondere gebeurtenissen uit het dagboek of waar de tekst daarvan aanleiding voor geeft, komen hierna aan de orde. Soms speelt het verhaal zich in het klooster af, soms in Simpelveld of Bocholtz.

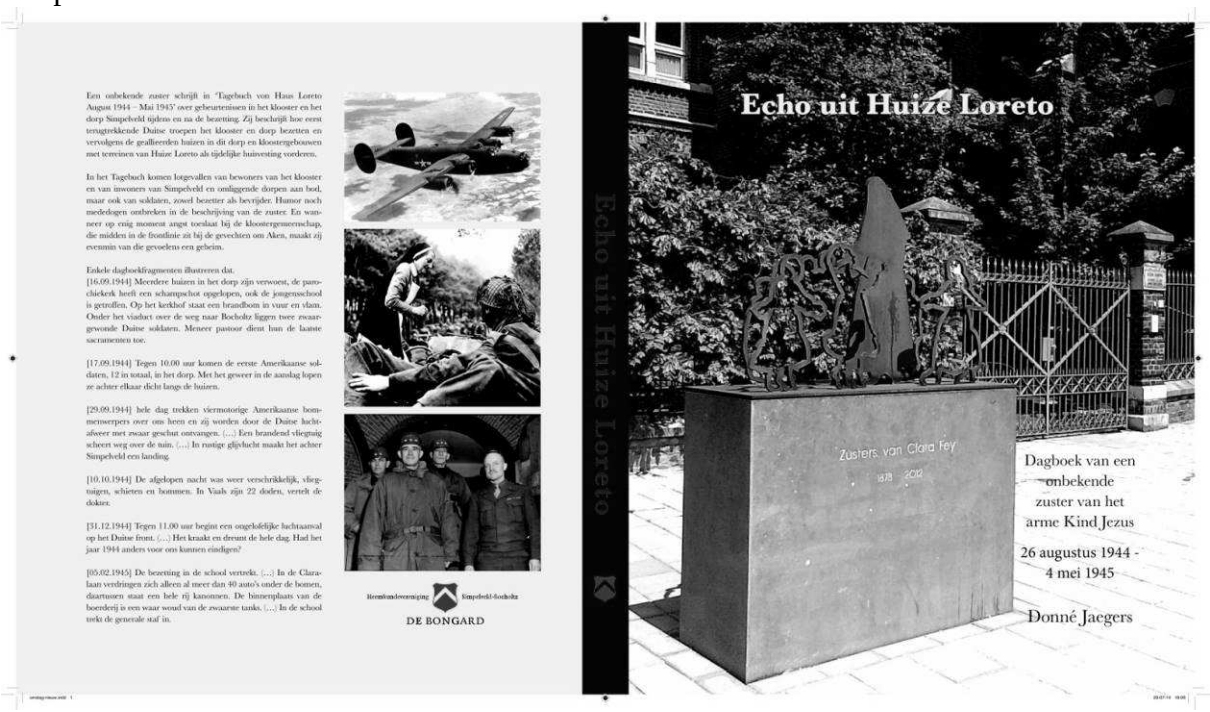
Een onbekende zuster schrijft in 'Tagebuch von Haus Loreto August 1944 – Mai 1945' over gebeurtenissen in het klooster en het dorp Simpelveld tijdens en na de bezetting. Zij beschrijft hoe eerst terugtrekkende Duitse troepen het klooster en dorp bezetten en vervolgens de geëlliëerden huizen in dit dorp en kloostergebouwen met terreinen van Huize Loreto als tijdelijke huisvesting voededen.

In het Tagebuch komen lotgevallen van bewoners van het klooster en van inwoners van Simpelveld en omliggende dorpen aan bod, maar ook van soldaten, zowel bezetter als bevrijder. Humor noch mededogen ontbreken in de beschrijving van de zuster. En wanneer op enig moment angst toeslaat bij de kloostergemeenschap, die midden in de frontlinie zit bij de gevechten om Aken, maakt zij evenmin van die gevoelens een geheim.

Enkele dagboekfragmenten illustreren dat.
[16.09.1944] Meerdere huizen in het dorp zijn verwoest, de parochiekerk heeft een schampschot opgelopen, ook de jongensschool is getroffen. Op het kerkhof staat een brandboom in vuur en vlam. Onder het viaduct over de weg naar Bocholtz liggen twee zwaargewonde Duitse soldaten. Meneer pastoor dient hun de laatste sacramenten toe.

[17.09.1944] Tegen 10.00 uur komen de eerste Amerikaanse soldaten, 12 in totaal, in het dorp. Met het geweer in de aanslag lopen ze achter elkaar dicht langs de huizen.

[29.09.1944] hele dag trekken viermotorige Amerikaanse bommenwerpers over ons heen en zij worden door de Duitse luchtafweer met zwaar geschut ontvangen. (…) Een brandend vliegtuig scheert weg over de rain. (…) In rustige glijvlucht maakt het achter Simpelveld een landing.

[10.10.1944] De afgelopen nacht was weer verschrikkelijk, vliegtuigen, schieten en bommen. In Vaals zijn 22 doden, vertelt de dokter.

[31.12.1944] Tegen 11.00 uur begint een ongelofelijke luchtaanval op het Duitse front. (…) Het kraakt en dreunt de hele dag. Had het jaar 1944 anders voor ons kunnen eindigen?

[05.02.1945] De bezetting in de school vertrekt. (…) In de Claralaan verdringen zich alleen al meer dan 40 auto's onder de bomen, daartussen staat een hele rij kanonnen. De binnenplaats van de boerderij is een waar woud van de zwaarste tanks. (…) In de school trekt de generale staf in.

Heemkundevereniging Simpelveld-Bocholtz
DE BONGARD

Echo uit Huize Loreto

Zusters van Clara Fey
1878 2012

Dagboek van een onbekende zuster van het arme Kind Jezus
26 augustus 1944 - 4 mei 1945

Donné Jaegers

Hulp aan onderduikers voor Arbeitseinsatz

Ook in Simpelveld kwam op 11 september 1944 het bevel van de bezetter: alle mannen tussen 17 en 55 jaar moesten zich melden voor de z.g. Arbeitseinsatz. Dat bevel kwam niet zo maar en het was ook geen toeval, dat het op die dag kwam. Drie dagen eerder waren soldaten van een bijzondere eenheid in Simpelveld waren aangekomen: soldaten die tot de Organization-TODT behoorden. Die instelling gaf o.a. leiding aan de bouw van de *Atlantikwall*. Eerst op vrijwillige basis en later gedwongen in het kader van de *Arbeitseinsatz* werden mensen aan het werk gezet. Ze bouwden onder andere bunkers, kustversterkingen en wegen.

Een onderdeel van die organisatie was 8 september 1944 in Simpelveld aangekomen om de Siegfriedlinie te versterken. Daarvoor had men hulp nodig en drie dagen na hun aankomst in Simpelveld kwam daarom het bevel tot Arbeitseinsatz voor de mannelijke bevolking van Simpelveld van een bepaalde leeftijd.

De mannen in Simpelveld stonden bepaald niet in de rij voor die verplichte Arbeitseinsatz.[5] Uit het Tagebuch weten we dat van de ene dag op de andere de hellingbossen van Huize Loreto vol zaten met ondergedoken mannen. Gevaarlijk, want in de tuinen achter en de wei voor het klooster lagen overal Duitse militairen op dat moment. Van de andere kant ook slim, want wie zou verwachten dat mannen zich zo dicht bij de Duitsers verborgen hielden voor de Arbeitseinsatz?

De zuster wil in haar dagboek van de ene kant die feiten vastleggen, van de andere kant realiseert ze zich dat veel daarover schrijven mensen in en buiten het klooster in gevaar kan brengen. Ze meldt de Arbeitseinsatz voor mannen en voegt daar bijna terloops aan toe:
Het lijkt of in onze hellingbossen hele groepen bivakkeren.

Ook is bekend dat mannen van Simpelveld zich verborgen in wat toen heette *de Bende*. Het talud van de beek was op sommige plaatsen zo hoog, dat men zich er ongezien achter kon verstoppen en er de avond afwachten tot de kust weer veilig was.

Spelend in die Bende met een paar van mijn neven Sluijsmans van Irmstraat 63, stonden we tot ieders verbazing een keer oog in oog met oom Jacques Sluijsmans, mijn vader en nog een paar andere mannen die allemaal in de kop van de Irmstraat woonden. Ze hadden zich voor de Duitsers in de Bende achter dat hoge talud verborgen.

[5] Zie D.M.H. Jaegers in *Haus Loreto August 1944-Mai* 1945, Themanummer Zusterklooster Loreto, De Bongard, jg. 24 nr. 2 (2012), pag. 112-123

Evacués na bombardement van Rotterdam

Blijkbaar heeft de congregatie van het arme Kind Jezus een traditie bij hulp aan onderduikers en evacués. Ik kwam daarover nog een ander verhaal op het spoor.
Het is het verhaal van een joodse familie uit Rotterdam, die al in het begin van de bezetting moest onderduiken. Op de achterkant van die foto stond *onze evacués van 1940 tot* ….. In 1940 vielen de Duitsers ons land binnen en bombardeerden zij Rotterdam.

De naam van die familie is Silvius en overduidelijk ook een Joodse familienaam. Misschien is de benaming *evacués* op de achterkant van die foto een middel geweest de NSB niet op een spoor te brengen voor het geval die foto onder hun ogen zou komen.

De hele familie vond (met anderen?) toevlucht in een klooster van de zusters (met scholen) aan de Noordpolderkade 167 in Den Haag.

Op de gevelsteen boven het raam in het midden van het pand staat het stichtingsjaar 1927.

De familie Silvius bestond uit vader en moeder met 11 kinderen. We kennen zelfs de namen van alle kinderen en…..dan nu de foto van het hele gezin:

Fam. Silvius, Rotterdamse evacués vanaf 1940 bij zusters P.I.J. in Den Haag, (van links naar rechts en van boven naar beneden): Rose, Ari, Rinus, ?; Vader, Daan, Rinie, Bertus, Moeder; en Nellie, Jaap, Dirk en Greta.

Inkwartiering bij particulieren, in Huize Loreto en op de Plaar

Toen de Duitsers op de terugweg waren en in september 1944 in Simpelveld aankwamen, gebeurde hetzelfde als vier jaar geleden: huizen van particulieren, met en zonder binnenplaats, werden gevorderd, maar ook alle grotere gebouwen zoals scholen en delen van kloosters. Overigens deden onze bevrijders precies hetzelfde, maar bij hun had niemand moeite met inkwartiering. Ook Huize Loreto noch de paters op de Plaar ontkwamen aan inkwartiering door de terugtrekkende Duitse troepen.
Jammer genoeg zijn van dergelijke inkwartieringen in Huize Loreto of in de Plaar (nog) geen foto's beschikbaar. Er staan wel Duitse militairen in de tuinen van de Plaar op de foto's van de glasplaten[6] van de Paters van HH Hart. Niet duidelijk is in welk jaar en bij welke gelegenheid die foto's gemaakt zijn.

Een laatste opmerking over een bijzondere inkwartiering door Amerikaanse troepen, die ook niet in Simpelveld gebeurde maar in Kerkrade. Er zijn zelfs filmbeelden van.[7] En dat is redelijk bijzonder.
Tijdens de presentatie van het boek ECHO uit HUIZE LORETO op 13 september dit jaar in de Klimboom, hadden we een aantal bijzondere gasten. Eén daarvan was de bisschop van Roermond, Frans Wiertz. Ik vertelde toen dat in het Tagebuch staat, dat op zekere dag (op 2 mei 1945) een van zijn voorgangers, bisschop Lemmens, onverwacht naar Huize Loreto kwam. Doel van zijn komst was te zien hoe het met zijn seminaristen ging. Ik vroeg bisschop Wiertz of hij toevallig wist, waarom die seminaristen niet gewoon op Rolduc in Kerkrade waren. De bisschop gaf toe dat hij me het antwoord schuldig moest blijven.

---

[6] Glasplaten te zien op www.debongard.nl.
[7] Te vinden in American 1e Army From Aachen to the Roehr River

De reden van het bezoek van wijlen bisschop Lemmens aan Loreto was eenvoudig: ook de gebouwen van Rolduc waren toen gevorderd en wel voor geallieerde troepen

SIMPELVELD BEVRIJD,
WEL IN DE VUURLINIE

Is Simpelveld twee keer bevrijd?

Het dagboek van de onbekende zuster van Huize Loreto begint op 26 augustus 1944. Dat was op een moment dat de Tweede wereldoorlog in een speciale fase was beland:

- De geallieerden waren 6 juni van dit jaar in Normandië geland.
- Parijs was 25 augustus bevrijd.
- De geallieerden hadden Nederland nog niet bereikt.
- Er werd gevochten en weerstand geboden.
- De opmars verliep niet overal zoals gepland.

Kortom: Europa staat in vuur en vlam.

En in die omstandigheden doen de zusters op 8 september 1944 wat ze in vredestijd buiten doen: een bidprocessie houden, maar nu in de gangen van het klooster.

De zuster schrijft op 15 september in haar dagboek:
Rondom ons wordt met scherp geschoten. De granaten gieren de hele dag over het dak.
Ieder van ons is op de plaats waar de dagelijkse plicht dat eist.
Maar de kinderen hebben hun beste kleren aan en een touw over de schouder, het vluchtpakketje met het noodzakelijkste aan kleding, ook tijdens het werk. De kleinen dragen op een houten plankje om de halshun naam, leeftijd en adres. Het schieten neemt van uur tot uur toe. Geen leverancier komt.

Ziet U het voor U? De grotere kinderen met een vluchtpakket aan een touw? En de kleine kinderen met een houten plankje met daarop naam, leeftijd en adres? Ik kan van vluchtpakket noch plankje een foto laten zien, tot mijn spijt. Ik heb het vaker gevraagd, maar er is geen plankje of vluchtpakket bewaard…. helaas.

Maar de dag daarop meldt de zuster in haar dagboek:
Tegen 19.30 uur begint plotseling het Angelusklokje in het dorp te luiden, de mensen lopen op straat naar elkaar en roepen: "We zijn vrij!'(…) Maar plotseling begint weer het snerpend schieten.
Er vallen ook een paar bommen. Twee Amerikaanse tanks waren tot bij het dorp doorgedrongen om te kijken of hier Duitse troepen waren. Op de terugweg naar Bocholtz worden ze nu door een Duitse batterij, die wat achteraf ligt, onder vuur genomen.

De eerste Amerikanen waren volgens de zuster dus al op 16 september even in Simpelveld, maar mogen we alleen daarom 16 september 1944 de dag van de bevrijding van Simpelveld (gaan) noemen? Op de 17e september staat de bevrijding van Simpelveld hoe dan ook vast, want de zuster noteert:
Tegen 10.00 uur komen de eerste Amerikaanse soldaten, 12 in totaal, in het dorp. Met het geweer in de aanslag lopen ze achter elkaar dicht langs de huizen. Tegen 11.00 uur rijden aan ons klooster een paar auto's voorbij, 5 man in elke wagen, de bepakking in een aanhangwagentje er

achter. In Simpelveld is de hele bevolking op de been. Kinderen trekken oranje linten over de weg. Overal wordt versierd en gevlagd.
Tegen 13.00 uur worden de wei-landen voor ons huis door auto's bezet. Een kanon wordt in de wei tegenover de oude dorpsschool opgesteld, een ander in de boomgaard achter de nieuwe school.

Simpelveld en klooster in de vuurlinie

Maar de bevrijding brengt niet de rust en bescherming waar ieder op hoopte. Al in de avond van de dag van de bevrijding en voor de daarop volgende nacht noteert de zuster op 17 september in haar dagboek dan ook:
Tegen 22.00 uur beginnen de grote kanonnen. Met gelijkmatige tussenpozen van ongeveer vijf minuten daveren de schoten. Men hoort de granaten suizend langs het huis gaan.
Dan tegen 01.30 uur een slag die het hele huis op zijn grondvesten doet schudden, glas rinkelt langs de houten vensterluiken en na een paar stuiptrekkingen gaat het licht uit. In een seconde staan we in het souterrain. Inslagen volgen, nog altijd tamelijk kort bij. We bidden gezamenlijk en kruipen bij elkaar in het licht van enkele kaarsen.

"We bidden en kruipen bij elkaar in het licht van enkele kaarsen…" Voor wie nog twijfelde: Ook zusters doen als U en ik als er groot gevaar is.

Voltreffers in huizen aan de Kloosterstraat en van de kloosterkerk

Op 18 september in de morgen is de ravage in Simpelveld te zien van de bombardementen over en weer. Het magazijn van Muijers-Wijnen in de Kloosterstraat was voor huisvesting van Amerikaanse soldaten gevorderd. Een granaat, die vermoedelijk daarvoor was bestemd, zwaait af en verwoest een aantal huizen in de Kloosterstraat. Daardoor vinden drie leden van de familie Andriolo tegelijk de dood. Bij Cornel Berger was een veldhospitaal ingericht en daar bracht men

de zwangere mevrouw Andriolo-Hollands naar toe. Zij overleefde de aanslag wel, maar verloor daarbij een arm.
Ook de Amerikaanse soldaat Edwin George Erickson vond door een granaat de dood. Een plaquette aan de voormalige kloostertuin herinnert aan hem en meldt ook zijn postume onderscheiding.

Op 27 september gebeurt vervolgens wat elk moment verwacht kon worden zolang men in de vuurlinie lag. Een en waarschijnlijk meerdere granaten slaan in de kloosterkerk in.
De zuster beschrijft het zo in haar dagboek:
Tot 01.30 uur kraakte het alleen maar om ons heen. Op verschillende plaatsen sloegen granaatscherven door. Dan kwam de inslag in de kerk. Nog tijdens de nacht probeerden de oversten in de kerk te komen, omdat men echter geen licht kon maken vanwege de gebroken vensters, was niet veel te zien.
Het ochtendlicht onthulde hun dan de verwoesting helemaal. Een voltreffer, en gelet op de gevonden scherven een projectiel van ongeveer 17,5 cm, was waarschijnlijk door het grote raam in de achterwand midden op het koor gevallen en daar geëxplodeerd. Een tweede, misschien wel een derde projectiel volgde daarop. Een groot stuk muur van de achterwand was op straat geworpen, de middelste banken aan de linkerkant zijn volledig verwoest.

Die 27e september 1944 was ook voor het dorp zelf een onheilsdag. Rond 14.00 uur ontploft er op straat voor het klooster een granaat. Een man blijft liggen. Hij is dood. Het is Swarts, die ook wel Zwart wordt genoemd. Wie is die ongelukkige man?
Toen de Duitsers 10 mei 1940 Nederland binnenvielen, werden alle kermisexploitanten die op dat moment toevallig in Simpelveld waren gedwongen de hele oorlog daar te blijven. Swarts was een van hen. Hij kreeg van de gemeente een standplaats op de Rodeput. Zijn kinderen verbleven op het internaat bij de zusters.

Gevonden voorwerpen

Niet alle bommen of granaten ontploffen. Sommige blindgangers zijn extra gevaarlijk als de vorm er van op een vaas lijkt. Dat overkwam ook een zuster die in de kloostertuin iets vond, waarvan in het Tagebuch staat dat het hierop leek: een Odolflesje.

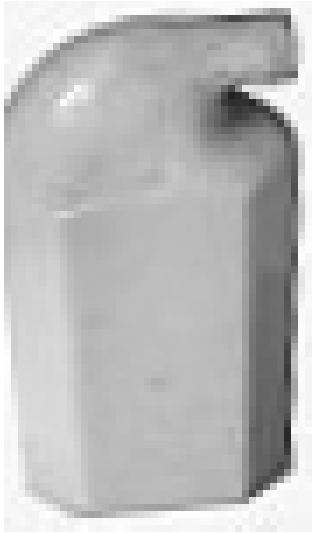

Maar U voelt al aankomen wat de zuster in werkelijkheid vond. Een (brand)granaat. Ik moet toegeven dat de vorm van een Odolflesje en die van een granaat op elkaar lijken op het eerste gezicht en zeker voor leken, waarvan men niet mag verwachten dat ze erg bekend zijn met de vele soorten oorlogstuig.

.

Bevrijding komt korter bij en is uiteindelijk een feit

Naarmate het front zich meer en meer richting Berlijn verplaatst, komt ook echte rust terug in Simpelveld. Ook in het klooster proberen de zusters de dagelijkse routine weer in te voeren.

Das was ook hard nodig. We weten uit het dagboek van de zuster, dat in de maand vóór de capitulatie op 4 mei 1945 het klooster onderdak bood aan o.a. 275 kinderen, 215 zusters, een convent van 38 zusters Clarissen en 12 meisjes voor wie door de zedenpolitie huisvesting in Huize Loreto was geregeld.
Wie een specificatie van alle bewoners van Huize Loreto wil lezen, kan die vinden in *Echo uit Huize Loreto*.[8]
Het is algemeen bekend, dat de zusters ook voor de allerkleinsten zorgden. Maar wie heeft de zusters van Huize Loreto daarbij ook ooit in actie gezien?

[8] Pag. 183, noot 191.

Op vrijdag 4 mei 1945 is dan om 21.20 uur de lang verwachte capitulatie. Over het dorp schrijft de zuster dan:

Tagebuch: *Om 21.20 uur gaat de sirene in Simpelveld en zijn ook alle sirenes in de omgeving te horen. Wapenstilstand in Holland, de eerste stap naar volledige wapenstilstand. Buiten op de straat breekt een reusachtig gejubel uit, de mensen roepen en zingen.*
En hoe viert een kloostergemeenschap dat?
Tagebuch: *Zuster Francisca gaat nog het koor op en speelt het Te Deum. De zusters zijn echter bijna allemaal al op de cellen.*
En de laatste regels in haar dagboek zijn vol twijfel en geschreven voor niemand in het bijzonder, maar inhoudelijk voor ons allemaal:
Vrede, eindelijk vrede? Ja, het afschuwelijke moorden is in ieder geval ten einde. Ontbreken echter voor een werkelijke vrede niet nog alle voorwaarden?Hoe velen zijn er echt van goede wil?

Een laatste foto. Ze is de wereld over gegaan en in veel Staten van Amerika bekend. En niet alleen daarom staat ze hier, maar ook als een eerbetoon aan alle zusters van Huize Loreto.
:
Kasteel Hoensbroek werd op 18 september door eenheden van het 1e Amerikaanse leger bevrijd. De bevrijders rustten ook in kasteel Hoensbroek uit en waren met name door hun vele cadeautjes en snoep erg populair bij de kleine kinderen.

Op deze foto wandelen de soldaten in de tuin bij dat kasteel met kinderen, die door de zusters van het arme Kind Jezus als Volendammertjes waren verkleed. Een foto die uitermate geschikt was het thuisfront te laten zien hoe rustig de soldaten het in dat verre Europa wel hadden.
Zuster Marie Pascale van het arme Kind Jezus (*1910 te Warmond en † 2011 te Huize Loreto) houdt een oogje in het zeil.
Deze zuster Marie Pascale Osendorp heeft o.a. in Nederland en Frankrijk gewerkt als groepsleidster in kinderhuizen, heeft handwerkles gegeven en muzieklessen. Ze was ook organiste en later zelfs ook chauffeuse.

Excursie naar Vaals en Lemiers

Door: H. Backbier

Op een prachtige zonnige dag in september stond de excursie naar het heiligenbeeldenmuseum en de Catharinakapel op het programma.

Daar we ruim op tijd vertrokken, konden we op weg naar Vaals een verrassingsbezoek aan Holset brengen. In de kern van Holset ligt een mooie oude kerk. Onze gids van de dag Ine Scholl verzorgde een korte inleiding over de geschiedenis van de kerk, de Lambertusbron en de Lourdesgrot. Volgens de sage rondom de Lambertusbron was deze vergiftigd door de god Baal. Toevallig kwamen de heiligen Lambertus en Willibrod door Holset. Lambertus zegende de bron waarbij er een draak uit de bron kwam en de bron weer gebruikt kon worden.

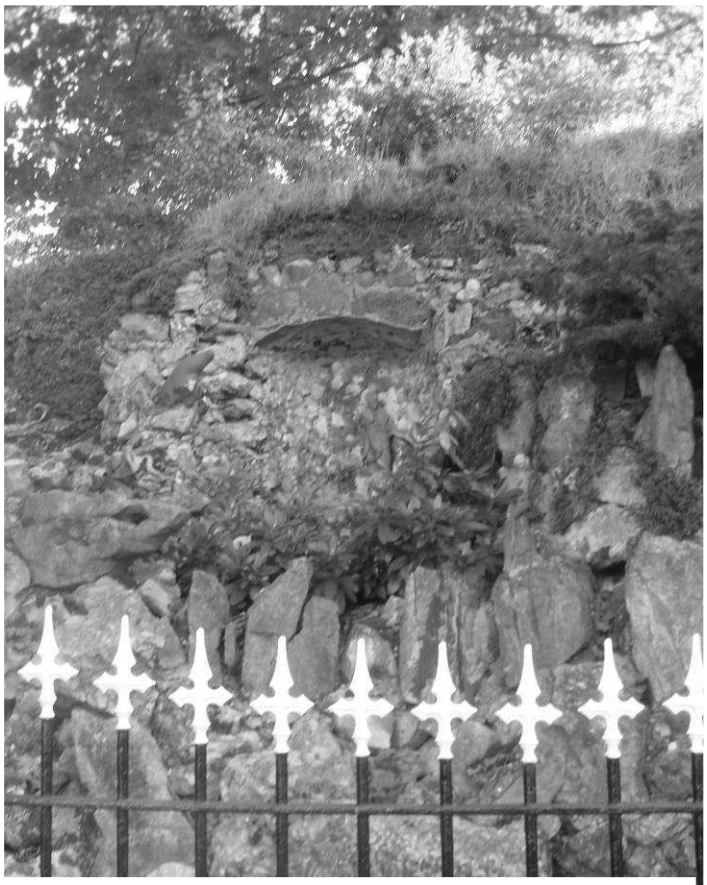

Sint-Lambertusbron in Holset

Na het rondje rond de kerk te hebben gelopen, ging de excursie verder naar het Heiligenbeeldenmuseum in Vaals. Daar gaf de eigenaar van het museum een korte rondleiding door het voormalig klooster Camillianen en vertelde hij ook over het ontstaan van het museum en het klooster. In de kapel van het klooster bevindt zich een unieke verzameling heiligenbeelden, van zeer klein tot heel groot. Daarnaast kreeg iedereen achtergrondinformatie over de heilige die bij zijn of haar naam past. Ten slotte kregen we een uitgebreide, perfect verzorgde lunch in het museumcafé.

Een tweede verrassingsuitbreiding van het programma was een kort bezoek aan de kerken van Vaals: de hervormde kerk met zijn middeleeuwse toren, de Lutherse kerk uit 1736 en de Waalse kerk. Ook voor deze rondleiding had Ine een inleiding met achtergrondinformatie voorbereid.

Vervolgens ging de excursie richting Lemiers. De Sint-Catharinakapel in Lemiers is een zaalkerkje met fundamenten uit de 12de eeuw. Er zijn verschillende restauraties geweest waaronder een in 1896-1897 door Pierre Cuypers. De laatste jaren is de kerk vooral bekend geworden vanwege de muurschilderingen door Hans Truijen. Hans Truijen leefde van 1928 tot 2005. Vanaf 1959 woonde hij in Zuid-limburg. De kunst van Hans Truijen doet denken aan de kunst van de Cobra-groep. In het kerkje in Lemiers heeft hij met prachtige heldere kleuren verschillende elementen uit het Scheppingsverhaal en het Leven van Jezus weergegeven. Alle muren en plafond vormen samen de verhalen die in elkaar door lopen. De gids van de kapel heeft ons zowel alle figuren en symbolen uitgelegd als ook verteld over het voorbereidingen van het kunstwerk en de geschiedenis van de kerk.

Fotoimpressie:

Links: Lourdesgrot

Boven: Sfeerimpressie museum

Onder: Het altaar van de Catharinakapel en wandschilderingen

Volgende Bladzijde: Interieur en Exterieur

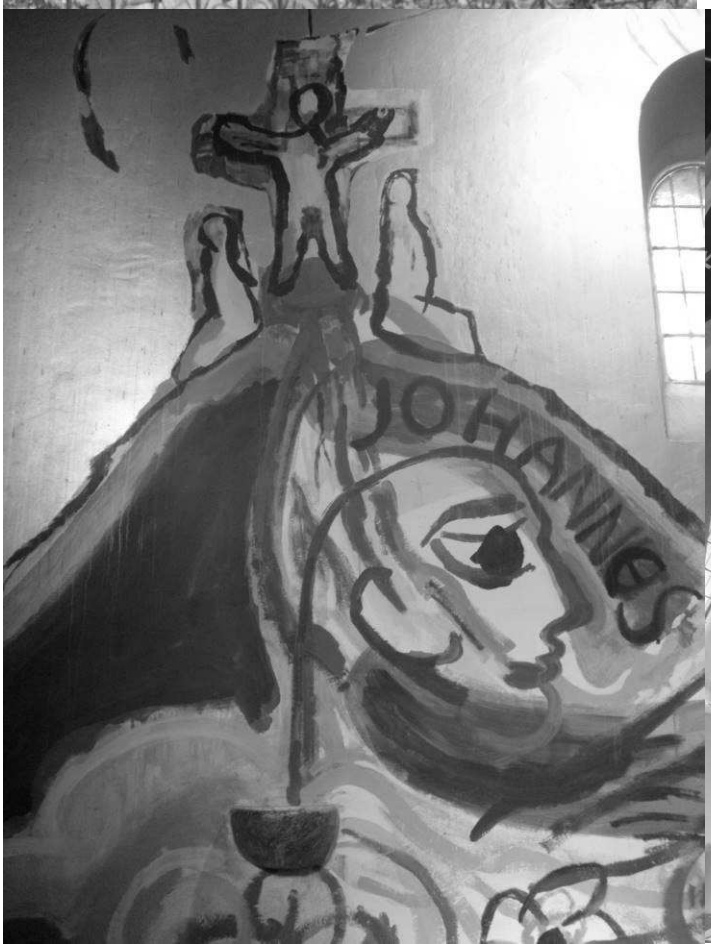

HEEMKUNDEVERENIGING SIMPELVELD-BOCHOLTZ

”DE BONGARD”

Jaarprogramma 2015

O.V.

zo.	**25 jan.**	**Dialectmis in Zumpelveld om 11.00 uur.**
di.	**3 febr.**	**Lezing over stroop stoken om 20.00 uur** door **Leo Eussen.**
zat.	**14 febr.**	**Dialectmis in Bocholtz 18.30 uur.**
di.	**3 maart**	**Alg. Jaarvergadering 20.00 uur en na de pauze film over Zuid-Limburg Bevrijd**
di	**17 maart**	**Lezing over de Mijnen 20.00 uur door Rob Smeets**
zon.	**22 maart**	**Excursie naar Luik; 1e Wereld Oorlog.**
vrij.	**3 april**	**Goede Vrijdag, wegkruisenwandeling in Bocholtz 20.00 uur.**
vr.	**10 april**	**Dialectavond Partycentrum Oad Zumpelveld om 20.00 uur**

HEEMKUNDEVERENIGING SIMPELVELD-BOCHOLTZ

”DE BONGARD”

januari 2015

Secretariaat: Postbus 21.009
6369 ZG Simpelveld

Geachte lid,

Bij deze nodigen wij U uit voor de **Algemene Jaarvergadering** op dinsdag 3 maart 2015 om 20.00 uur in de zaal van Partycentrum “Oud Simpelveld”, Irmstraat 23 te Simpelveld.

Het Jaarverslag 2014 van de penningmeester met de bijbehorende bescheiden zal vanaf 19.30 uur tot 20.00 uur (voor de jaarvergadering) voor geïnteresseerden ter inzage liggen.

Agenda:

1. Opening en mededelingen door voorzitter Luc Wolters.
2. Verslag ALV van dinsdag 18 november 2014.
3. Kort jaarverslag van secretaris Werner Wierts over 2014.
4. Kort jaarverslag van penningmeester Armin Hamers over 2014.
5. Verslag van de kascontrolecommissie 2014.
6. Decharge bestuur en penningmeester.
7. Kiezen kascontrolecommissie 2015.
8. (Her)Benoeming bestuurders
   Kandidaat bestuursleden kunnen zich schriftelijk opgeven bij het secretariaat of tijdens de vergadering.
   Aftredend en herkiesbaar: Luc Wolters en Armin Hamers..
9. Toelichting op het beleid van het lopende jaar door voorzitter Luc Wolters.
10. Rondvraag.
11. **Eren 25 jarige jubilaris (1990-2015**).
12. Sluiting.

Rond **21:00 uur** zal na een korte pauze een **film over de bevrijding in Zuid Limburg** getoond worden. Gegevens over deze film vindt u elders in dit periodiek.

Het Bestuur Heemkundevereniging “ De Bongard “
Simpelveld-Bocholtz

HEEMKUNDEVERENIGING SIMPELVELD-BOCHOLTZ

”DE BONGARD”

Van de film die na de Algemene Jaarvergadering van 2015 op 3 maart 2015 getoond zal worden treft u hieronder wat gegevens aan die verstrekt zijn door het R.H.C.L.

Het bestuur van de HKV De Bongard

Deze film is een LI-documentaire die in 1998 door het voormalige Gemeentearchief Maastricht, dat in 2004 met het Rijksarchief in Limburg is opgegaan in het Regionaal Historisch Centrum als videoproductie op de markt is gebracht.

Zuid-Limburg Bevrijd (1998)

Najaar 1944. Zuid-Limburg is al bevrijd. Ten noorden van Sittard loopt het front vast en ook de opmars oostwaarts richting Ruhrgebiet stagneert.
Zuid Limburg wordt noodgedwongen de verzamelplaats van het Amerikaanse Negende leger, dat zijn hoofdkwartier in Maastricht vestigt. Het telt uiteindelijk
zo’n 300.000 manschappen. Achter het front leggen filmploegen de activiteiten van de verschillende divisies en hun leiders in haarscherpe beelden vast. De generaals Eisenhower, Montgomery, Bradley en Simpson verschijnen regelmatig in beeld. Maastricht, Sittard, Vaals, Kerkrade , Eijgelshoven, de begraafplaats in Margraten, met toen 17.738 graven, Sint Geertruid, Amstenrade, Simpelveld en de Brunsummerheide, al deze plekken en plaatsen werden door de filmploegen bezocht.
Deze documentaire geeft een kijk op het leven in het bevrijde Limburg tijdens het natte najaar 1944 en de koude winter 1945.

Commentaar: Paul Bronzwaer
Samenstelling en redactie : Fred Cammaert
Speelduur: 53 minuten

Aanvullende informatie
Na het verschijnen van deze videoproductie in 1998 werden door een aantal Limburgse amateurhistorici gespecialiseerd in de Tweede Wereldoorlog, opmerkingen geplaatst bij de inhoud van deze documentaire. Een deel van die opmerkingen betrof het niet-vermelden van bekende militair-historische feiten. Anders dan in een boek, waarin zeer uitgebreid op zaken kan worden ingegaan, is het commentaar bij beeldmateriaal afhankelijk van de lengte van de gebruikte filmfragmenten. Deze opmerkingen, hoe waardevol dan ook, laten we hier buiten beschouwing. Anders ligt dat voor zaken waarvan aantoonbaar is dat de in de producties vermelde feiten niet geheel overeenstemmen met de historische werkelijkheid.
Deze willen wij hierbij aanvullen en/of rechtzetten.

Het Regionaal Historisch Centrum Limburg (R.H.C.L.)

Jubilaris
25 jaar
1990-2015

Hub Eussen

Dorpstraat 22 6369 AM Simpelveld

Hartelijk bedankt

voor je 25 jaar

lidmaatschap

Cursus Paleografie

- Heb jij ook zo'n moeite om oude akten te lezen?
- Ben je soms wanhopig dat je niet snapt wat men 200 jaar geleden heeft opgeschreven over je voorvaderen?

Er gloort hulp aan de horizon!

Van uit de sectie genealogie van de Heemkundevereniging de Bongard wil ik in het voorjaar 2015 een cursus Paleografie organiseren.

Paleografie gaat over het lezen en transcriberen (in modern Nederlands) vertalen van oude akten en geschriften.
Wil je op zoek naar je voorouders en familie dan stuit je al snel op oude geschriften waarin geboorte, huwelijk en overlijden vermeld staan. Of je probeert een testament te lezen.

Als je de bijgevoegde oude documenten ziet denk je misschien dat leer ik nooit maar de praktijk leert dat je al snel dingen kunt lezen en dat dit steeds beter gaat. Je zult ervaren dat het hier niet om stoffige oude troep handelt maar dat het een leuke materie is en je veel informatie kunt verzamelen.

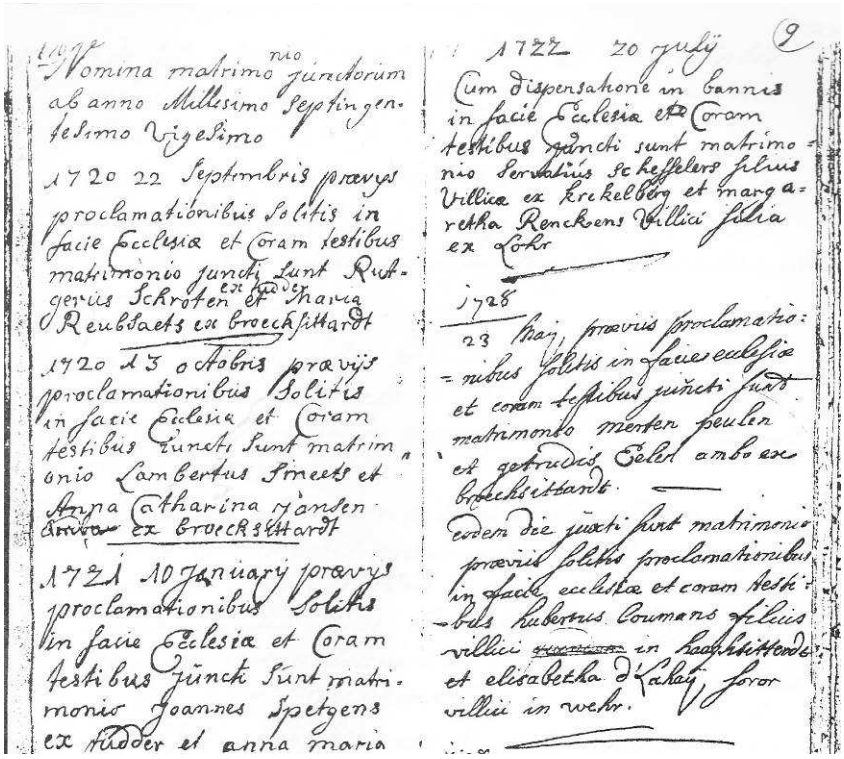
Nomina matrimonio junctorum ab anno Millesimo Septingentesimo Vigesimo

1720 22 Septembris praevys proclamationibus Solitis in facie Ecclesia et Coram testibus matrimonio juncti Sunt Rutgerius Schroten ex Rouder et Maria Reubsaets ex broeckhittardt

1720 13 octobris praevijs proclamationibus Solitis in facie Ecclesia et Coram testibus Juncti Sunt matrimonio Lambertus Smeets et Anna Catharina Mansen ex broeckhittardt

1721 10 January praevys proclamationibus Solitis in facie Ecclesia et Coram testibus Juncti Sunt matrimonio Joannes Spetgens ex Rouder et anna maria

1722 20 julij (2)
Cum dispensatione in bannis in facie Ecclesia et Coram testibus juncti sunt matrimonio Servatius Schepelers filius Villicae ex krekelberg et margaretha Renckens Villici filia ex Kohr

1728
23 Maij praevis proclamationibus Solitis in facie ecclesiae et coram testibus juncti sunt matrimonio merten peulen et getrudis Eelert ambo ex broeckhittardt.

eodem die juncti sunt matrimonio praevis solitis proclamationibus in facie ecclesiae et coram testibus Hubertus Coumans filius villici ~~[illegible]~~ in broekhittarde et elisabetha d'Kalay soror villici in wehr.

Het kan ook zo zijn dat je al enige ervaring hebt met het lezen van oude akten maar graag nog iets verder in de materie wil duiken.

De cursus is zowel voor beginners als voor ervaren genealogen of archiefonderzoekers geschikt omdat wij op verschillende niveaus zullen werken.

Ik wil starten met 6 avonden (waarschijnlijk dinsdagavond) met 1 x in de 14 dagen les.
Roelof Braad (verbonden aan Rijckheid) zal de cursus geven. De kosten zulle tussen € 20 en € 25 liggen. Als ik genoeg deelnemers heb zal ik de definitieve planning maken en een geschikte locatie zoeken

Spreekt deze cursus je aan mail me dan bhavenith@ziggo.nl af bel 0646377043

Geef ook s.v.p. aan of je beginner bent of al enige ervaring hebt.

Ik hoop dat er veel reacties komen.

Bert Havenith

1670. April. Ondergeß verobligere mij kracht deßes als een eerlijck man, om niet te willen opsteen sodanich contract, als door d' Heeren G. Renghers van Slochteren, F. Clant van Stedum, & Gijsbert H. Sipperda benefens mij is beslooten rakende de persoon van p. Johan d' Mepsche tot Adjuvant: ten sij sulx moet geschieden, so wanneer, Falsdan de openinge sal sodaen worden ten overstaen van bovengenoemde Heeren. Actum den — Aprilis 1670.

Egbert Clant.

OUD-ARCHIEF

Saturni den 16 April 1692.

Geo acquiscement van Wijve Boden geloot Pjuder als die Wijvinge der vacante Major's plaatse van den regiment infanterie tij laste van dese Stroo geopartiveert, sal de Boden van Stadt door loting de Wijvinge van dien te doen vervallen, die dan tot geboden aangestelt de Capit. Jacob Grim, voorts geboden de Boden Staten van Stad Groningen goedtgevonden en geresolveert sal van het acquiscement daarop gestelt aan geen Dist de geraagte geschiet sal onderdaan, alsoo mede dat de Boden van d' Ommelanden die sulx vacant verdienen Major's plaatse van den regiment infanterie sullen geboden tot Wijvinge en gelijck acquiscement tot prosit van Wijve Boden.

De geschiedenis van de duif en de duivensport

door Annie en Piet Franssen / Martin van der Weerden

Op dinsdag 18 november vond een lezing plaats rond de geschiedenis van de duif en de duivensport. Hier een samenvatting van dit zeer interessante onderwerp.

In vroeger tijden
Mensen hebben iets met duiven. Waarschijnlijk werd duiven al 4500 jaar voor Christus als huisdieren door de mens gehouden. Opgravingen in Mesopotamië, het huidige Irak, hebben terracotta beeldjes opgeleverd met daarop afbeeldingen van duiven. In Egypte kende men tamme duiven sinds ongeveer 3000 jaar voor Christus. Het ging in die tijd niet om een hobby, maar om de mest en het vlees van de duiven. Duivenmest bevat veel stikstof en werd gebruikt om de landbouwgronden te bemesten. Er werden toen ook al berichten per duivenpost verstuurd.

Duivenpost klaar om verstuurd te worden

In Egypte werden grote duiventorens gebouwd, waarin soms wel 30.000 paren duiven gehouden konden worden. Deze duiventorens zijn nu nog te zien in de Nijldelta.

In vele oude beschavingen nam de duif een belangrijke plaats in. Duiven konden helpen bij het voorspellen van de toekomst. Bij vele volkeren in die tijd was de duif zelfs heilig.

Duivenpost in de Middeleeuwen (1451)

Oorlogscommunicatie

Omdat de duif zich zo enorm goed kon oriënteren, was het bij uitstek een geschikte boodschapper. Dat kwam van pas tijdens oorlogen. Belegerde steden hielden via duiven contact met de buitenwereld, zoals Parijs in 1870. Tijdens de Eerste en Tweede Wereldoorlog beschikten de troepen over duiven voor de communicatie. De Britse oorlogsvliegtuigen namen bij vluchten vaak enkele duiven mee, als laatste redmiddel.

Vliegende boodschapper

Duiventransport door een Duitse soldaat

De Duitse nazies vonden de duiven niet te vertrouwen. Een hoogbejaarde Duitse vrouw vertelde ons dat de kompels uit Übach-Palenberg hun duiven al in 1936 moesten inleveren. Ze kan zich er nog kwaad over maken. Meteen vanaf de Duitse inval waren ook de Limburgse duiven de klos. Er kwam een vliegverbod. Het was verboden duiven te verkopen, te vervoeren of te ruilen. Duivenmelkers die niet aangesloten waren bij een nazie-organisatie moesten hun duiven meteen afmaken. In augustus 1942 moesten alle duiven afgemaakt worden. Als bewijs moesten de afgehakte poten met ring worden ingeleverd bij de burgemeester. Op overtredingen stonden strenge straffen. Elke vorm van contact met de buitenwereld moest kapot gemaakt worden.

Ook de Britten zagen het enorme belang van de duif voor communicatie doeleinden. De Royal Air Force beschikte tijdens de Tweede Wereldoorlog naar schatting over zo'n 250.000 duiven. Bij vluchten boven vijandelijk gebied werden vaak twee duiven meegenomen als laatste redmiddel wanneer alle modernere apparatuur het liet afweten.

Duiven in The British Army in the United Kingdom 1939-45

Koempelsport - Koelpiet doevepiet

In de Mijnstreek was het duiven melken populair: er werden wedstrijdduiven gehouden en gekweekt. Hiermee wordt aan wedvluchten deelgenomen. Per duivenmelker schommelde het aantal duiven tussen de 25 en 60. De aankomst van de eerste duiven was een spannend moment. Misschien was de duivensport zo populair omdat duiven beschikten over datgene dat de koempels ondergronds misten: licht, lucht en ruimte. Legendarisch is ook de duivenmelker annex pastoor Gillissen die de preek extra kort hield om zijn duiven te zien terugkeren en snel te kunnen klokken.

Lezing

Annie en Piet Franssen zijn beiden gepassioneerde duivenliefhebbers. Hun interesse voor alles wat met duiven te maken heeft, is door de jaren heen gegroeid. Dat gaat niet alleen over het fascinerende duivenspel maar ook de bestuurlijke achtergronden in binnen- en buitenland (met thema's als diervriendelijk vervoer of de vergrijzing in de duivensport).

Rechts: Annie en Piet Franssen

Onder: Een paar typische attributen voor de Duivensport, met name verschillende soorten klokken.

Taxatie op locatie

Door: L. Wolters

Fotoimpressie van de Taxatie op Locatie,

Dit evenement heeft afgelopen 28. September plaatsgevonden.

Onderstaand een detailopname van een kunstobject - het albasten reliëf van de Aanbidding door de Drie Koningen, dat als topstuk zo rond € 2.500,- getaxeerd was.

De laatste foto is van de taxatiebeurt van de reporter Stefan Gilissen, die voor een artikel in de krant zorgde.

Put op Poeschkensheide

Door: Hans Hermans

In Vaals zegt men wel eens: 'Wasser, wasser iesj kom van Vols!' [1] In Simpelveld kunnen wij met deze belangrijkste vloeistof meer kanten op. 'Water' wordt er mettertijd vaker gebruikt dan 'wasser'. In de tijd dat we in Simpelveld geen waterleiding/leidingwater hadden was er sprake van 'puts' in de zin van: 'Hoal miech enge emmer puts!' In ons tijdschrift De Bongard 2014/2 schreef ik in de bijdrage 'Bron van levend water' over de historische waterput Óp de Huls. Daar in de buurt, bij boerderij 'Poeschkensheide', bevindt zich nog een historische waterput die het waard is er aandacht aan te besteden.

Alvast excuus als mocht blijken dat de naam niet juist is. Ik ontleende het toponiem aan de topografisch kaart [2] en ben er mij terdege van bewust dat door mensen in de omgeving ook synoniemen gebruikt worden zoals: Poskensheide, Peuschkensheideweg en Peuschkensheiderweg. Sommigen spreken over de put op de Molsberg, maar nog meer equivalenten dragen niet bij tot meer duidelijkheid. [3]

Nieuwe stek

Op 21 september 1972 verhuisde ik vanuit Vaals naar Bocholtz en daarmee kreeg mijn wandelkaart een ander patroon. Minder Preusbos en Schneeberg en meer Platte Bosch en Molsberg. Ik kwam daar wel eens in gesprek met boeren die in die tijd (nog) om een praatje verlegen zaten. Tijden zijn veranderd en nu hoor ik wel eens: 'Time is money!' [3]

Reeds in historische tijden zochten landverhuizers vruchtbare dalen op, want daar was steeds voldoende bronwater voor mens, vee en gewassen. Waarom sommige boeren hier de voorkeur gaven aan schrale heidegebieden is niet helemaal duidelijk. Waren de betere gronden al in gebruik? Het betekende in ieder geval dat er putten geslagen moesten worden, wilde de mens geen waternood lijden. Van de Poeschkensheideput, die op 207 meter boven NAP ligt, is bekend dat hij 146 meter diep is. Het was een heel karwei om in de stenige grond bij het sprankelende en hygiënisch verantwoorde bronwater te komen. [3]

Reizigersziekte

Putten slaan voor consumptiewater was grote noodzaak want met de regelmaat van de klok kwamen ontlastingen van mens en dier in contact met drinkwater. Veel mensen stierven aan amoebendysenterie ook bekend als 'reizigersdiarree'. Toen ik in Lemiers woonde hadden wij de beschikking over een pomp. Het water smaakte heerlijk en wij werden nooit ziek. Anders mijn neefjes die regelmatig met de fiets van Heerlen naar Lemiers kwamen en die na het drinken van 'puts' ziek werden. Het was een soort reizigersdiarree maar gelukkig geen dysenterie. Ook Simpelveld is door

dysenterie-epidemieën in de literatuur terecht gekomen. In 1795 overleden in oostelijk Zuid-Limburg 1069 personen tijdens een epidemische vorm van de ziekte. Er was toen sprake van ‘rode loop’ een begrip dat geen nadere uitleg behoeft. Bewoners van Wylré kwamen in januari 1795 in contact met de ziekte, Simpelveld volgde in mei en Kerkrade in september. Het waren vooral zieke en oudere mensen die aan deze gevaarlijke vorm van dysenterie overleden. Mettertijd trok de epidemie een dodelijk spoor over het

Mergelland waarbij in Simpelveld in de periode 1794-1795, 118 personen overleden. Tot de parochie behoorden in die tijd: Bocholtz, Bossschenhuizen, Huls, Molsberg, Vlengendal en een stukje van Bahneheide. Natuurlijk was dat niet de enige epidemie in Simpelveld en het is duidelijk waarom burgers er bij de burgervader op aandrongen waterleidingen te leggen.

Consumptiewater

Heerlen en Kerkrade kregen leidingwater in 1908 respectievelijk 1912. Daarmee kwam aan het ‘barebinge’ een einde.[8]
In 1918 stuurden inwoners van de Molsberg een verzoekschrift aan burgemeester L.H.H. Houbiers en wethouders om in aanmerking te komen voor een drinkwatervoorziening. [4]
In 1921 verleende Gedeputeerde Staten van Limburg goedkeuring aan het raadsbesluit der gemeente Simpelveld, inzake deelname in het aandelenkapitaal der N.V. Waterleiding-Maatschappij voor Zuid-Limburg. [5]
In 1926 verleende Gedeputeerde Staten van Limburg aan N.V. Waterleiding-Maatschappij voor Zuid-Limburg toestemming voor een waterleidingsbedrijf, waarvan het verzorgingsgebied zich uitstrekt over o.a. Simpelveld. [6]
In 1932 besluiten burgemeester J.W.H. Houbiers en wethouders der gemeente Simpelveld de waterput in het Straatje te Huls te sluiten. [7]
Volgens landmeters ligt de waterput op Poeschkensheide een paar meter lager dan die op de Huls, maar ingewijden van Molsberg zijn er vast van overtuigd dat hun waterput de hoogste van de gemeente Simpelveld is. [3]

Waterput-explicatie

In die vermeend goede oude tijd waren er diverse soorten waterpompen. De eenvoudige met een emmer aan een katrol en de iets meer technische met een vacuümmechanisme. Maar meer dan één atmosfeer konden die pompen niet trekken. Bij de opkomst van elektriciteit werden ook waterdrukpompen gebruikt die het tienvoudige konden drukken dan de klassieke pompen konden trekken. Tegenwoordig is het een fluitje van een cent om een waterput te boren, maar vroeger moest hij gegraven worden. Met natuur- of baksteen werd aan de oppervlakte de putmantel gemetseld. Die ronde muur werd steeds hoger naarmate onder de muur aarde weggegraven werd. Het was een redelijk veilige methode want de put kon niet instorten. Vroeger werd boven de put een

puthuisje gebouwd met onder het dak de katrol i.c. putrol. Deze rol werd in beweging gebracht door middel van het putwiel. De inhoud van een putemmer was vrijwel gelijk aan de inhoud van een waterbaar. Draagemmers die aan een haam gedragen werden bevatten niet meer dan tien liter.

Voetnoten:

1. Die uitroep is van een Vaalsenaar die op zijn fiets naar de Passiespelen reed en uitgedroogd en dorstig in Tegelen aankwam.
2. Topografisch kaart nummer 62B, schaal 1:25000, van het Departement van Defensie.
3. Gesprekken met plaatselijke landbouwers vanaf 1972.
4. Gemeente Simpelveld: Inventarisnummer 1569. Inventarisnummers aan de hand van de Archieven der gemeente Simpelveld 1795-1941,samengesteld door W. van Mulken. 1991.
5. Gemeente Simpelveld: Inventarisnummer 1570.
6. Gemeente Simpelveld: Inventarisnummer 1571.
7. Gemeente Simpelveld: Inventarisnummer 1574.
8. ‘Barebinge’ was vroeger een metafoor voor keuvelen bij de put. Het was de plek waar vrouwen uit de noabersjaf de laatste roddels kond deden. Een baar is een grote Keulse pot met ruim 20 liter inhoud.
9. Dank aan de heer J.M.H. Mosmuller. Historische en Heemkundige Studies in en rond het Geuldal, Jaarboek 1992, blz. 100.

Heerlen, 28.11.2014
1000 w